

Crna Gora kao kraljevina

22. 03. 2017.

Crna Gora uzdignuta na rang kraljevine

- 1910. godine, proslava 50 godina vladavine knjaza Nikole
- Posjete predstavnika velikih sila, evropskih država
- Zvanično proglašenje izvršeno 15. avgusta 1910. godine, prethodno Narodna skupština usvojila prijedlog i donijela *Zakon o proglašenju Crne Gore za kraljevinu* (15. juna 1910)

Povorka prilikom proglašenja
Crne Gore za kraljevinu

Ukidanje države Crne Gore

22. 03. 2017.

Pripreme za ujedinjenje

- U oktobru, 1916. godine, nakon okupacije Austro-Ugarske, Ustav, pravni poredak i institucije vlasti su suspendovane
- Protjerivanje okupatorske vojske 1918. godine, uz pomoć vojske Srbije
- Vojska Crne Gore pod komandom vojske Srbije tokom rata
  - Crnogorski brigadir, Jovo Bećir, napušta Vrhovnu komandu
  - "Zadržavanje" pomoći na teritoriji Srbije
  - Rasformirane jedinice crnogorske vojske razmještene po jedinicama srpske vojske
  - Formiranje Crnogorskog odsjeka u Ministarstvu inostranih djela Srbije, 1916. godine
  - Formiranje Crnogorskog odbora za narodno ujedinjenje, u Parizu, 1917. godine na čelu sa Andrijom Radovićem i izdavanje lista *Ujedinjenje*, aktivna propaganda i finansijska pomoć od strane srpske vlade
  - Izaslanici srpske vlade u inostranstvu (Svetozar Tomić, Mihailo Vukčević, Gligorije Vukčević I Jovan Đurović, Miloš Ivanović, Đuro Vukmirović)
  - Djelovanje Komitskog pokreta
  - Komunikacija Nikole Pašića sa saveznicima
  - Krfska konferencija i *Krfska deklaracija*, 1917. godine

Proces do ujedinjenja

- Dvije odluke Vlade Srbije iz 1918:
  1. Ulazak vojske Srbije na teritoriju Crne Gore, pod savezničkom komandom, na čelu sa vrhovnom komandom srpske vojske (pukovnik Dragutin Milutinović);
  2. Imenovanje Svetozara Tomića za povjerenika za politička pitanja u Crnoj Gori, 15. oktobra 1918.
    - Zadaci vojske i povjerenika da obezbijede sjedinjenje dvije zemlje
- Formiranje **Privremenog centralnog izvršnog odbora za ujedinjenje Srbije i Crne Gore** u sastavu: Svetozar Tomić, Petar Kosović, Janko Spasojević i Milisav Raičević, 7. novembra 1918.
- Donošenje *Pravila za biranje narodnih poslanika* za Veliku narodnu skupštinu, prema kojima je trebalo održati izbore 19. novembra, a skupštinu održati 24. novembra
- Crnogorske institucije onesposobljene za rad, kralj i vlada u izbjeglištvu u nemogućnosti da se vrate bez odobrenja Francuske, koje im nije dato
- Privremeni odbor postavlja načelnike okruga, srezova, varoši, starješine u jednom broju kapetanija, jedan broj činovnika

Izbor za poslanike u Veliku narodnu skupštinu

- Donošenje *Pravilnika* na sjednici Privremenog odbora u Beranama
- Posredni izbori i javno glasanje
- Izbor povjerenika 17. novembra, a izbor poslanika na opštoj sjednici povjerenika, 19. novembra
- Punomoćja za povjerenike izdavana od strane kapetana, a poslanicima od strane okružnih odbora
- Bez biračkih spiskova, bez konkretnih pravila o pravu glasa, bez kontrole od strane drugih institucija ili viših instance
- Neregularnost i neustavnost izbora

Podgorička skupština, 1918.

- Rad skupštine: 24-29. novembra, 1918. godine
- Osnivanje Odbora koji bi odlučio o načinu ujedinjenja Crne Gore i Srbije, sa 20 poslanika, kojisu rezoluciju donijeli istog dana
- O Rezoluciji/Odluci nije glasano ili raspravljano, usvojena je potpisivanjem i aplauzom
- Tekst Odluke pripremljen prvo od strane Privremenog odbora

Odluka (Rezolucija) Podgoričke skupštine, 1918.

Prvi dio: kratki prikaz istorije Crne Gore

Drugi dio: pravno-regulativni, četiri tačke:

- “Da se kralj Nikola I Petrović Njegoš i njegova dinastija zbaci s crnogorskog prestola;
- Da se crna Gora s bratskom Srbijom ujedini u jednu jedinu državu po dinastijom Karađorđevića, te (da) tako ujedinjene stupe u zajedničku otadžbinu našeg troimenog naroda Srba, Hrvata i Slovenaca;
- Da se izabere izvršni narodni odbor od pet lica, koji će rukovoditi poslovima dok se ujedinjenje Srbije i Crne Gore ne privede kraju, i
- Da se o ovoj skupštinskoj odluci izvijesti bivši kralj Crne Gore Nikola I Petrović, vlada Kraljevine Srbije, prijateljske savezničke sile i sve neutralne države.”

Posljedice Podgoričke skupštine

- Crna Gora, kao nezavisna država, ali i kao poseban entite, prestala je da postoji
- Nelegalnost djelovanja Privremenog odbora, Velike narodne skupštine
- Nelegalnost *Odluke*
- *Nelegitimnost?*
- Bez namjere da Crna Gora uše kao posebna država u Jugoslaviju
- Otpor, nezadovoljstvo, ustanci u Crnoj Gori (Božićni ustanak, 1919)
- Od 1919-1941. Crna Gora nije bila prepoznata kao poseban dio Kraljevine SHS

Crna Gora u Kraljevini SHS

22. 03. 2017.

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca

Prva etapa

1.

• Period od osnivanja, 1. 12. 1918, do donošenja prvog Ustava, 28. 06. 1921.

2.

• Apsolutna monarhija na čelu sa kraljem, koji obavlja zakonodavnu, izvršnu i kraljevsku vlast

3.

• Privremeno narodno predstavništvo, od 269 članova, sastalo se 1919. sa zadatkom da donese *Zakon o izboru poslanika za Ustavotvornu skupštinu*

4.

• Određen izbor poslanika po izbornim jedinicama; jedan poslanik na 30.000 stanovnika

5.

• Utvrđeno aktivno i pasivno biračko pravo (21, odnosno 25 godina), način glasanja (neposredno i tajno), aktivni oficiri bez prava glasa

6.

• Izbori održani 28. novembra, 1920. godine, izabrano 419 poslanika

7.

• 29. novembra 1920. godine Vlada donosi **Obznanu – zabranu svih oblika komunističkih organizacija**

8.

• Vlada donijela poslovnik o radu Ustavotvorne skupštine – glasanje o usvajanju Ustava prostom većinom

9.

• Ustav izglasan 28. juna 1921. godine, sa 223 glasa za

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca

Druga etapa

- Ustav donijet u formi *ustavnog pakta*
- Donijet od strane Ustavotvorne skupštine, potvrđen od strane Prijetolonasljednika - regenta

- Jugoslavija – jedan nacion sa tri imena – Srbi, Hrvati i Slovenci
- Unitarna država, bez decentralizacije i samouprave

- **Država je monarhija, sa učešćem kralja u sve tri grane vlasti**
- Sa Narodnom skupštinom vrši zakonodvanu vlast kroz proglašavanje zakona; upravnu vlast vrši preko ministara, u skladu sa Ustavom I zakonima; sudsku vlast vrše sudovi u ime kralja, a kralj postavlja sudije

- Kralj raspisuje izbore, saziva Narodnu skupštinu, ima pravo veta
- Raspuštanje Narodne skupštine: u slučaju izbora i pod uslovom da je akt o raspuštanju potpisan od svih ministara

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca

Druga etapa

Narodna skupština

- Jednodomna
- Poslanici se biraju na četiri godine
- Aktivno i pasivno biračko pravo (*Zakon o zaštiti javne bezbjednosti i poretka u državi*)
- Pravo zakonodavne inicijative, pitanja ministrima, pravo ankete i istrage
- Odnos između poslanika i birača

Vlada

- Odgovorna kralju i Narodnoj skupštini za svoj rad
- Ministre postavlja i razriješava kralj, uz primopotpisivanje Ministarskog savjeta

Teritorijalno-administrativno uređenje

- Oblast (županija) - župan, okrug - načelnik, srez – starješina sreza i opština
- Rade po uputstvima nadležnog ministra, bez samoupravljanja

Prava građana

- Građanska i politička prava; socijalne i ekonomske odredbe, prava manjina

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca

Treća etapa

Period od 1929. godine do 03.09. 1931. godine – *monarhistička diktatura (šestojanuarska diktatura)*

Atentat u Narodnoj skupštini, 20. juna 1928. godine na predstavnike HSS-a

Donošenje *Kraljevog manifesta* 6. januara 1929. godine – ukidanje Ustava, raspuštanje Narodne skupštine, pretvaranje parlamentarne u apsolutnu monarhiju

Zakon o kraljevskoj vlasti i vrhovnoj državnoj upravi kojim je vlast skoncentrisana u rukama kralja

Zakon o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi – ograničenje slobode štampe, govora, zбора i političkog organizovanja

Zakon o Državnom sudu za zaštitu države

Zabrana rada svih političkih partija u Jugoslaviji

Ukinute oblasti i okruzi, zamijenjeni sa devet banovina

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca

Četvrta etapa i peta etapa

Period od donošenja
oktroisanog *Ustava
Kraljevine Jugoslavije*,
03.09.1931. do njemačko-
italijanske okupacije,
april, 1941. godine

Kraljevina Jugoslavija
ponovo ustavna monarhija

Ustanovljenje
dvodome Skupštine:

- *Narodna skupština*, sa neposrednim i tajnim izborom poslanika;
- *Senat*, kategorija biranih i kategorija poslanika imenovanih od strane kralja

Peta etapa: od avgusta
1939. (ustanovljena
Hrvatska banovina) do
kapitulacije Kraljevine
Jugoslavije, u aprilu,
1941. godine

Statusna određenja teritoriji Crne Gore

- Prema *Ustavu Kraljevine SHS* iz 1921. i *Uredbe o podeli zemlje na oblasti*, 1922. bila je jedna od 33 upravne oblasti – **Zetska oblast (odvojeni su Bjelopoljski i Pljevaljski srez)**
- Prema *Zakonu o nazivu i podeli Kraljevine na upravna područja* – **Zetska banovina**
- Kralj vrši upravnu vlast, oblasti/županije marginalizovani

Političke stranke u Crnoj Gori u periodu Kraljevine SHS

Narodna radikalna stranka u Crnoj Gori

- Stranka gradskog stanovništva
- Crna Gora kao "srpska Sparta"
- Unitarna i centralistička jugoslovenska država

Savez zemljoradnika u Crnoj Gori

- Kritično agresivan stav prema režimu
- Isticanje uloge seljaka
- Dvije struje – umjerena i "agresivna"

Demokratska stranka u Crnoj Gori

- Opštejugoslovenska opcija, unitarističko i centralističko državno uređenje
- Stranka intelektualaca
- Pozicija CG trajno riješena Odlukom Podgoričke skupštine
- Naglašavanje socijalno – ekonomskih problema

Jugoslovenska republikanska stranka u Crnoj Gori

- Manji uticaj na teritoriji CG
- Akcenat na socijalno – ekonomsko stanje u CG

Komunistička partija Jugoslavije u Crnoj Gori

- Zabrana djelovanja ograničavala rad na terenu
- Jugoslovenski unitarizam, Balkanska federacija

Crnogorska federalistička stranka

- Autohtona politička stranka
- Federativno uređenje države i crnogorska posebnost u okviru nje

- Stranke učestvovala na izborima 1920, 1923, 1925, 1927. godine
- Prekid djelovanja tokom šestojanuarske diktature

Crna Gora u narodnooslobodilačkoj borbi, FNRJ, SFRJ i SRJ

22. 03. 2017.

Okupacija

Narodnooslobodilačka borba

- Teritoriju Crne Gore okupirala vojska Italije, uvedena je vojna uprava, teritorija rasparčana
- Petrovdnska skupština, *Deklaracija o proglašenju nezavisnosti Crne Gore*
- **Opštenarodni ustanak , 13. jul 1941. godine**
- Prvi Narodnooslobodilački odbor uspostavljen u Beranama, 21. jula 1941.
- Uspostavljanje seoskih, mjesnih, opštinskih i sreskih narodnooslobodilačkih odbora na oslobođenim teritorijama
- Narodnooslobodilački odbori – princip jedinstva vlasti
  - Birali su ih građani sa navršениh 18 godina
  - **Žene po prvi put dobijaju pravo glasa**
  - **Osnovni zadatak: oslobodilačka borba**

Organi vlasti u narodnooslobodilačkoj borbi

- **Zemaljska skupština Crne Gore i Boke (Ostroška skupština)**, 13. 02. 1942. – prvi organ vlasti za teritoriju CG
  - Izabrala **Narodnooslobodilački odbor za Crnu Goru i Boku**
- **Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Crne Gore i Boke (ZAVNO Crne Gore i Boke)** formirano u Kolašinu, 15-16. 11. 1943.
  - **Najviše predstavničko tijelo naroda, zakonodavna i izvršna vlast (do 1944)**
  - *Deklaracija o Crnoj Gori kao ravnopravnoj federalnoj jedinici u budućoj jugoslovenskoj državnoj zajednici izgrađenoj na federativnom principu*
- **Crnogorska antifašistička skupština narodnog oslobođenja Crne Gore (CASNO Crne Gore)**
  - Formirano odlukom Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije, u Jajcu, 29-30. 11. 1943.
  - 151 predstavnik
  - Vrhovni zakonodavni i izvršni organ Federalne Crne Gore
  - Predsjedništvo, *Odluka o osnivanju sudova, Izjava o pravima i dužnostima građana Crne Gore*

1941-1945.

- Uporedo djelovanje četničkog pokreta
- Zelenaški pokret, 1942-1944.
- **Najznačajnije odluke** donesene u periodu narodnooslobodilačke borbe:
  - 1.** *Odluka o formiranju ZAVNO;*
  - 2.** *Odluka o pretvaranju ZAVNO u CASNO;*
  - 3.** *Izjava CASNO o pravima i dužnostima građana Federalne Crne Gore;*
  - 4.** *Odluka o uključenju Pljevaljskog i Bjelopoljskog sreza u Federalnu Crnu Goru, 15. aprila 1945.*

Crna Gora u FNRJ

Zasjedanje CASNO na Cetinju, 15. aprila, 1945. godine

- **Zakon o pretvaranju u Crnogorsku narodnu skupštinu (Narodnu skupštinu) i narodnooslobodilačkih odbora u narodne odbore – zakonodavna vlast**
- **Zakon o obrazovanju Narodne vlade** – najviši izvršni organ Federalne Crne Gore
- **Ustanovljen Vrhovni sud Crne Gore** – samostalna i nezavisna sudska vlast
- **Zakon o nazivu države - Narodna Republika Crna Gora**

Ustav 1946.

- *Zakon o Ustavotvornoj skupštini Narodne Republike Crne Gore*
  - Biranje na slobodnim izborima, neposredno i tajno glasanje
  - Donošenje Ustava NRCG i odluka donesenih od strane ZAVNO, CASNO i Crnogorske narodne skupštine
- *Zakon o izboru narodnih poslanika u Ustavotvornu skupštinu Crne Gore*
  - Pravo glasa svi punoljetni građani (18 godina, žene i muškarci)
- *Odluka o raspisivanju izbora za Ustavotvornu skupštinu (03. 11. 1946)*
- **Ustav Narodne Republike Crne Gore donijet 31. 12. 1946. godine**
  - Crna Gora – narodna država republikanskog oblika
  - **Na osnovu prava na samoopredijeljenje i po principu ravnopravnosti** sa ostalim konstituentama postaje dio Federativne Narodne Republike Jugoslavije
  - **Princip jedinstva vlasti**, Narodna skupština kao vrhovni organ koji biraju građani (predstavnik narodnog suvereniteta)
  - Narodna skupština bira Vladu (najviši izvršni i upravni organ)
  - Sudstvo nezavisno
  - **Jaka centralizacija**
  - Naodni odbori u administrativno-teritorijalnim jedinicama

Ustav 1953.

- *Ustavni zakon o osnovama društvenog i političkog uređenja Narodne Republike Crne Gore i republičkim organima vlasti, 4. februar 1953.*
  - Crna Gora – “ (---) socijalistička demokratska država radnog naroda Crne Gore (...)”
  - Uspostavljanje **dva vijeća u Narodnoj skupštini:**
    - 1. Republičko vijeće** – biraju ga građani;
    - 2. Vijeće proizvođača** – biraju zaposleni u industrijskoj, poljoprivrednoj i zanatskoj proizvodnji, transportu, trgovini
  - Promijenjeno ime Vlade u ***Izvršno vijeće Skupštine***
  - **Predstavništva naroda u lokalnim zajednicama takođe dvodoma, sa Vijećem proizvođača**

Ustav 1963.

- Dodatak atributa: *Socijalistička* Republika Crna Gora
- Proširene kompetencije države u određenoj mjeri
- Nova, **petočlana struktura Skupštine Socijalističke Republike Crne Gore:**
  - 1. Republičko vijeće**, predstavništvo svih građana;
  - 2. Privredno vijeće**, predstavništvo zaposlenih u privredi;
  - 3. Prosvijetno - kulturno vijeće**, predstavništvo zaposlenih u institucijama obrazovanja i kulture;
  - 4. Socijalno – zdravstveno vijeće**, predstavništvo zaposlenih u zdravstvu i socijalnim ustanovama;
  - 5. Organizaciono – političko vijeće**, predstavništvo zaposlenih (sa stalnim radnim odnosom) u društveno – političkim udruženjima i organizacijama
- Skupština bira Izvršno vijeće (političko – izvršna funkcija)

Ustav 1974.

- Dvije bitne novine:
  - 1.** Vraćanje republikama u nadležnost funkcija koje su Ustavom 1946. godine delegirane centralnom nivou;
  - 2.** Ustanovljenje delegatskog skupštinskog sistema
- Formiran novi organ – Predsjedništvo Republike
- Smjernice nijesu bile obavezujuće, ali su za republike donijele mnogo bolji položaj u pogledu ovlašćenja

Crna Gora u SRJ

- Antibirokratska revolucija
- Raspad SFRJ
- Formiranje Savezne Republike Jugoslavije 27. aprila 1992. godine sa Srbijom
- **Ustav Republike Crne Gore iz 1992. godine**
  - Skupština vrši zakonodavnu, Vlada izvršnu, sudovi sudsku vlast
  - Predsjednik republike ima pretežno cerimonijalnu funkciju
  - Skupština I predsjednik biraju se na neposrednim izborima, tajnim glasanjem
  - Vlada se bira u Skupštini i odgovorna joj je za svoj rad, na njenom čelu je predsjednik